

HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASINI BEVOSITA AMALGA OSHIRUVCHI ORGANLAR VA MUASSASALAR HAMKORLIGINING ASOSIY YO'NALISHLARI

Narziev Shaxzod Zoirovich

O'zbekiston Respublikasi IIV

Akademiyasi o'qituvchisi

Azimxo'jaev Xayrullaxo'ja Sadulla o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi

3-bosqich kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11651361>

Annotatsiya: Huquqbuzarliklarning oldini olish strategiyasini amalga oshirishda bevosita ishtirok etuvchi muassasalar. Unda ushbu subyektlar o'rtasidagi hamkorlikning ahamiyati muhokama qilinadi va hamkorlik ayniqsa muhim bo'lgan ba'zi asosiy yo'nalishlarga e'tibor qaratiladi. Maqolada, shuningdek, bir nechta agentlik va muassasalar o'rtasida sa'y-harakatlarni muvofiqlashtirishga urinishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ba'zi qiyinchiliklar muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: huquqbuzarliklarning oldini olish, hamkorlik, idoralar, muassasalar, hamkorlik, muammolar.

Har bir davlat bor ekanki, o'z huquq tizimi va qonunlari mavjud. Barcha fuqarolar belgilangan qonunlarga birdek amal qilishi va boshqalarning huquqlariga putur yetkazmasligi lozim. Bu davlatning rivoji va tinchligi uchun eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Qonundan chetga chiqish esa huquqbuzarlikni keltirib chiqaradi. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar sodir etilgan huquqbuzarlikka qarshi kurashishadi: aybdorni topishadi, so'roq qilishadi, sabablarni aniqlashadi va hokazo. Buning uchun ko'p mablag' va ishchi kuchi kerak bo'ladi. Shu sabab, huquqbuzarlik sodir bo'lishidan avval uni oldini olgan ma'qul. Bunday holatda huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasi bizga yordamga keladi. Xo'sh huquqbuzarliklar profilaktikasi o'zi nima degani?.

Bunda profilaktika so'ziga e'tibor berish lozim. Profilaktika so'zi lotincha so'z bo'lib ma'nosi "oldini oluvchi", "saqlovchi" degan ma'nolarni anglatadi. Bundan kelib chiqadiki, huquqbuzarliklar profilaktikasi deganda, huquqbuzarliklarni oldini olish tushuniladi. Yanada aniq huquqiy javob "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonunning 3-moddasida keltirib o'tilgan: "Huquqbuzarliklar profilaktikasi — huquq-tartibotni saqlash hamda mustahkamlash, huquqbuzarliklarni aniqlash, ularga barham berish, shuningdek huquqbuzarliklarning sodir etilishi sabablarini va ularga imkon berayotgan shart-sharoitlarni aniqlash, bartaraf etish maqsadida qo'llaniladigan huquqbuzarliklar umumiy, maxsus, yakka tartibdagi va viktimologik profilaktikasining huquqiy, ijtimoiy, tashkiliy va boshqa chora-tadbirlari tizimi". Huquqbuzarliklar profilaktikasining huquqiy asosi haqida. Mustaqillikka erishganimizdan so'ng huquqbuzarliklar sohasini amalga oshirishga oid, yanada takomillashtirishga oid juda ko'plab qonun va qarorlar qabul qilingan. Ammo, 2014-yil 14-mayda qabul qilingan "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonun bu sohada haqiqiy tub burilish bo'lib xizmat qildi. Chunki, shu sanaga qadar huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasini tartibga soluvchi yagona rahbariy qonun hujjati yo'q edi. Bu qonunda ilk bora huquqbuzarliklar profilaktikasi nima ekanligi, uning prinsiplari, turlari, huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshiruvchi organlar haqida batafsil ma'lumotlar berib o'tilgan.

Huquqbuzarliklar profilaktikasining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- shaxsning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilinishini ta'minlash;
- jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish, qonuniylikni mustahkamlash, shuningdek korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish;
- huquqbuzarliklarning sodir etilishi sabablarini va ularga imkon berayotgan shart-sharoitlarni aniqlash, o'rganish, bartaraf etish chora-tadbirlarini ko'rish;
- huquqbuzarlikdan jabrlanuvchilarni, huquqbuzarliklar sodir etishga moyil bo'lgan, huquqbuzarlik sodir etgan, shu jumladan ilgari sudlangan va ozodlikdan mahrum etish joylaridan ozod qilingan shaxslarni ijtimoiy reabilitatsiya qilish va ijtimoiy moslashtirish;
- jismoniy shaxslarning huquqbuzarlikdan jabrlanuvchiga aylanishi xavfini kamaytirish;
- huquqbuzarliklar profilaktikasini bevosita amalga oshiruvchi va unda ishtirok etuvchi organlar hamda muassasalar faoliyatining o'zaro hamkorligini ta'minlash va ularning faoliyatini muvofiqlashtirish.

Huquqbuzarliklarning samarali oldini olish uchun huquqni muhofaza qilish organlari, ijtimoiy xizmatlar, sog'liqni saqlash tashkilotlari va jamoatchilik guruhlarini kabi keng doiradagi idora va muassasalar hamkorligi talab etiladi. Bu tashkilotlar jinoyatchilikning oldini olish va jamiyatlarimizda xavfsizlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Biroq, ularning sa'y-harakatlarini muvofiqlashtirish qiyin bo'lishi mumkin, chunki har bir agentlikning o'z ustuvorliklari, maqsadlari va usullari bo'lishi mumkin.

Ushbu maqolada biz huquqbuzarliklarning oldini olish strategiyasini amalga oshirishda bevosita ishtirok etuvchi organlar va muassasalar o'rtasidagi hamkorlikning asosiy yo'nalishlarini ko'rib chiqamiz. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar va boshqa organlar o'rtasidagi hamkorlik Huquqni muhofaza qilish organlari jinoyat qurboni bo'lgan yoki jinoiy faoliyatning guvohi bo'lgan shaxslar uchun ko'pincha birinchi murojaat nuqtasi hisoblanadi. Biroq, ular yolg'iz o'zi jinoyatning oldini olmaydi. Ijtimoiy xizmatlar va sog'liqni saqlash tashkilotlari kabi boshqa idoralar bilan hamkorlik jinoyatchilikning asosiy sabablarini bartaraf etishda muhim ahamiyatga ega.

Masalan, huquqni muhofaza qilish idoralari zo'ravonlik harakatlarini sodir etish xavfi ostida bo'lgan shaxslarni resurslar bilan ta'minlash va qo'llab-quvvatlash uchun ruhiy salomatlik bo'yicha mutaxassislar bilan ishlashi mumkin. Shuningdek, ular jinoyat sodir bo'lishidan oldin oldini olishga yordam beradigan ta'lim va tushuntirish xizmatlarini ko'rsatish uchun jamoat tashkilotlari bilan hamkorlik qilishlari mumkin. Muassasalar va jamoat guruhlarini o'rtasidagi hamkorlik idoralar o'rtasidagi hamkorlikdan tashqari, muassasalar va jamoat guruhlarini o'rtasidagi hamkorlik ham huquqbuzarliklarning samarali oldini olishning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Maktablar, universitetlar va boshqa muassasalar mahalliy jamoat guruhlarini bilan hamkorlikda xavfsizlikni ta'minlash va jinoyatchilikning oldini olishda muhim rol o'ynashi mumkin.

Bu maktabdan keyingi dasturlar yoki mahalla nazorati guruhlarini kabi jamoat tashkilotlariga resurslar va yordam berishni o'z ichiga olishi mumkin. Bu, shuningdek, jamiyatda jinoyatchilikka qarshi kurashish bo'yicha samarali strategiyalarni ishlab chiqish uchun mahalliy huquqni muhofaza qilish organlari bilan hamkorlikni o'z ichiga olishi mumkin.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki, huquqbuzarliklarning samarali oldini olish uchun idoralar va muassasalar o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega bo'lsa-da, bunga erishish qiyin bo'lishi mumkin. Ishtirok etgan turli subyektlar turli xil ustuvorliklarga, maqsadlarga va

usullarga ega bo'lishi mumkin, bu esa nizolar va tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, cheklangan resurslar, byurokratik to'siqlar va siyosiy bosim kabi muammolar sa'y-harakatlarni muvofiqlashtirishga qaratilgan sa'y-harakatlarni yanada murakkablashtirishi mumkin. Bunday qiyinchiliklarga qaramay, idora va muassasalar huquqbuzarliklarning samarali oldini olish va mahallalarimizda xavfsizlikni ta'minlashda hamkorlikda ish olib borishi muhim ahamiyatga ega.

References:

1. Milliy adliya instituti. (2015). Huquqbuzarlikning oldini olish nima? <https://www.nij.gov/topics/crime-prevention/pages/welcome.aspx> dan olindi.
2. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Narkotiklar va jinoyatchilik bo'yicha boshqarmasi. (2016). Janubiy Afrikada jinoyatlarning oldini olish bo'yicha rejalashtirish va harakatlar bo'yicha qo'llanma.
3. Politsiya boshliqlarining xalqaro assotsiatsiyasi. (2019). Hamkorlik va hamkorlik: Ishonchni mustahkamlash va zo'ravonlikni kamaytirish bo'yicha huquqni muhofaza qilish bo'yicha qo'llanma.
4. 4-moddaning uchinchi xatboshisi O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 3-yanvardagi O'RQ-456-sonli Qonuni tahririda — Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 05.01.2018-y., 03/18/456/0512-son).
5. Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonun // 2014.
6. Муродов Б., Қулбеков О. Номусга тегиш жиноятларини тергов қилишда исботланиши лозим бўлган ҳолатлар //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 98-104.
7. Муродов Б.Б. Основания прекращения уголовного дела в связи с истечением срока давности привлечения к ответственности (опыт Узбекистана) //Вестник экономической безопасности. – 2016. – №. 1. – С. 177-182.
8. Муродов Б.Б Совершенствование основания прекращения уголовного дела в связи с истечением срока давности привлечения к ответственности //Обзор законодательства Узбекистана. – 2016. – №. 3. – С. 47-50.
9. Муродов Б. Совершенствование основания прекращения уголовного дела в связи с истечением срока давности привлечения к ответственности //Обзор законодательства Узбекистана. – 2017. – №. 1. – С. 69-72.
10. Муродов Б., Ботаев М. Анализ основ реабилитatsii невиновных лиц в уголовном процессе //Общество и инновatsii. – 2020. – Т. 1. – №. 1. – С. 166-176.
11. Суюнов Ш., Хусинов Ш. Рецидив жиноятчилик тушунчаси ва унинг аҳамияти //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 4. – С. 150-156.
12. Суюнов Ш., Исмаилова Ш. Бир гуруҳ шахслар томонидан содир этиладиган жиноятларни тергов қилишда юзлаштириш тергов ҳаракатининг ўзига хос хусусиятлари //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 4. – С. 140-144.
13. Суюнов Ш., Азаматов А. Суриштирув институтининг ривожланиш истиқболлари

